

26. mars 2025

Bt. Skipulagsstofnunar

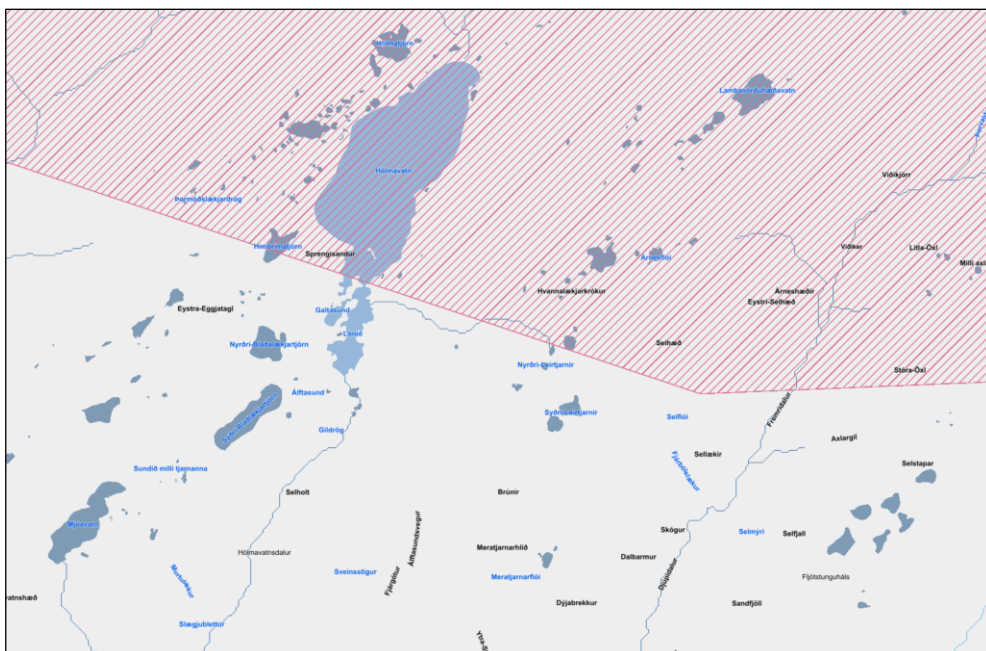
Efni: Umsögn Fuglaverndar um „VINDORKUGARÐUR Á ÞORVALDSSTÖÐUM – MATSÁÆTLUN“

Fuglavernd hefur kynnt sér matsáætlun Zephyr Iceland ehf. vegna fyrirhugaðra rannsókna vegna umhverfismats vindorkuvers á Þorvaldsstöðum í Borgarbyggð.

Fuglavernd gerir nokkrar mjög alvarlegar athugasemdir við matsáætlunina.

Eins og fram kemur í matsáætluninni nær framkvæmdasvæðið inn á svæðið Arnarvatnsheiði, sem skilgreint hefur verið sem alþjóðlega mikilvægt fuglasvæði og Náttúrufræðistofnun hefur tilnefnt til B-hluta náttúru-minjaskrár vegna vistgerða á landi, ferskvatnsvistgerða og fugla. Svæðið er einnig innan svæðis nr. 209 á náttúru-minjaskrá, er nærri vatnsverndarsvæði og innan framkvæmdasvæðisins eru svæði sem njóta hverfisverndar. Þá eru þar votlendi sem njóta verndar, sem og óbyggð víðerni sem einnig njóta verndar. Í þessari umsögn leggur félagið áherslu á þá þætti sem tengjast fuglum.

Í fyrsta lagi vill félagið koma því á framfæri með skýrum hætti að **það er algjörlega fráleitt að ætla að reisa vindorkuver innan marka alþjóðlega mikilvægs fuglasvæðis**¹ (1. mynd) eða á jaðarsvæði slíks svæðis. Félagið hefur margfalt bent á þetta til bæði ráðuneytis og Alþingis² og gildir þetta um öll svæði landsins sem skilgreind hafa verið með þessum hætti. Best væri að hætta strax við öll áform um uppbyggingu vindorkuvers á Þorvaldsstöðum og spara þannig framkvæmdaaðila, sveitarfélagi, samfélagi og opinberum stofnunum vinnu og fyrirhöfn við eitthvað sem á hvort eð er ekki að eiga sér stað.

1. mynd. Framkvæmdasvæðið og áhrifasvæði þess skarast að verulega leyti við alþjóðlega mikilvægt fuglasvæði (rauðar línur). Láðst hefur að merkja það inn á mynd 2.1 í matsáætluninni!

¹ <https://www.ni.is/is/dyr/fuglar/mikilvaeg-fugasvaedi>

² <https://fuglavernd.is/fuglarvernd-felagasamtok-natturuvernd-busvaedi/um-fuglavernd/alyktanir-umsagnir/>

Í öðru lagi gerir félagið alvarlegar athugasemdir við lýsingu á fyrirhuguðum rannsóknum vegna mats á umhverfisáhrifum:

1) Varðandi mótvægisáðgerðir: Greint er frá því að lagt verði mat á töpuð búsvæði og hvaða fuglar séu helst í árekstrarhættu (bls. 24) og sagt að lagðar verði fram tillögur að mótvægisáðgerðum. Hér er rétt að staldra við. Arnarvatnsheiði er fyrst og fremst á skrá yfir alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði vegna varps himbrima og álfta. Varpstofn himbrima á Íslandi er lítill og viðkvæmur og má þess vegna alls ekki við því að mikilvægum varpsvæðum hans verði raskað, eða að ráðist verði í framkvæmdir sem gætu aukið afföll í stofninum, m.a. vegna árekstrarhættu. Á íslenskum válista fugla flokkast himbrimi sem tegund í nokkurri hættu³. Á Arnarvatnsheiði verpa um 75 himbrimapör, sem er um 15% stofnsins!⁴. Himbrimar eru mjög vandlátir við val á varpsvæðum og fá vötn henta þeim. Það er því fráleitt að halda að hægt sé að grípa til einhverra mótvægisáðgerða til að bæta fyrir skemmdir á varpsvæði himbrima, því ekki dugar að reyna að endurheimta hvaða votlendi eða stöðuvatn sem er sem mótvægisáðgerð. Arnarvatnsheiði er það alþjóðlega mikilvæga fuglasvæði Íslands sem inniheldur langflest himbrimaóðul (2. mynd), en næstmikilvægasta svæði landsins er Skagi með 40 óðul. Þótt athafnasvæði vindorkuversframkvæmda við Þorvaldsstaði skarist einungis við hluta af Arnarvatnsheiði er öruggt að áhrifin af því fyrir fuglalíf, og þá sérlega himbrima (sem eru þekktir fyrir að vera styggir) ná langt út fyrir framkvæmdasvæðið vegna truflunar, bæði á meðan uppbygging stendur yfir og eftir að vindmyllum hefur verið komið upp.

Þá er sérlega slæmt að ætla að setja upp allt að 250 m háar vindmyllur á svæði sem er mikilvægt álfum og himbrimum, þar sem báðar þessar fuglategundir eru þungfleygar og því í mikilli áhættu vegna áflugs⁵. Áðgerðir eins og að mála einn spaða svartan eru ólíklegar til að hindra áflug við þessar aðstæður.

Fuglavernd telur að engar raunverulegar áðgerðir séu mögulegar til að vega upp á móti röskun á Arnarvatnsheiði. Að halda því fram í matsskýrslu gefur því falsvonir.

47. tafla. Himbrimavarp á mikilvægum fuglasvæðum á Íslandi (byggt á Náttúrufræðistofnun Íslands, óbirt gögn). – *Breeding Gavia immer in important bird areas in Iceland (from IINH, unpublished data).*

Svæði Area	Svæðisnúmer Area code	Árstími Season	Fjöldi (óðul) Number (territories)	Ár Year	Hlutfall af íslenskum stofni (%) Percentage of Icelandic popul. (%)	Alþjóðlegt mikilvægi International importance*
Borgarfjörður–Löngufjörur	FG-V 10	B	22	2016	4,4	A4i, B1i, B2
Laxárdalsheiði	VOT-V 3	B	25	2016	5,0	A4i, B1i, B2
Arnarvatnsheiði	VOT-N 1	B	75	2016	15,0	A4i, B1i, B2
Viðidalstunguheiði–Blanda	VOT-N 2	B	16	2016	3,2	B2
Skagi	VOT-N 5	B	40	2016	8,0	A4i, B1i, B2
Mývatn–Laxá	VOT-N 11	B	13	2016	2,6	B2
Melrakkaslétta	FG-N 4	B	16	2016	3,2	B2
Jökuldalsheiði	VOT-A 2	B	8	2016	1,6	
Úthérað	VOT-A 3	B	9	2016	1,8	
Veðivötn ¹	VOT-S 2	B	19	2016	3,8	B2
Suðurlandsundirlendi	VOT-S 3	B	11	2016	2,2	B2
Sogið–Þingvallavatn	VOT-S 6	B	10	2016	2,0	B2
Önnur mikilv. svæði – Other important areas			15	2016	3,0	
Alls – Total			279		55,8	

* Skýringar: 1. tafla, 2. viðauki. – *Explanations: Refer to Table 1 and Appendix 2.*
¹ Örn Óskarsson, óbirt heimild. – *Örn Óskarsson, unpublished source.*

2. mynd. Alþjóðlega mikilvæg fuglasvæði á Íslandi m.t.t. himbrima⁴. Fengið úr skýrslunni „Mikilvæg fuglasvæði á Íslandi“.

³ <https://www.ni.is/is/midlun/utgafa/valistar/fuglar/valisti-fugla>

⁴ https://utgafa.ni.is/fjolrit/Fjolrit_55.pdf

⁵ <https://nsv.is/wp-content/uploads/2022/01/Fuglar13-Aflug.pdf>

2) Varðandi rannsóknaraðferðir - flugmælingar: Fram kemur í matsskýrslunni að ekki eigi að fara í ratsjarmælingar heldur láta sjónarhólmælingar duga, nema Zephyr verði gert skylt að fara í ratsjarmælingar. Fráleitt er að sleppa ratsjarmælingum á svæði sem er svo sannarlega mikilvægt fuglalífi. Reynsla af íslenskum rannsóknum hefur sýnt að ratsjarmælingar gefa margfalt betri upplýsingar en sjónarhólmælingar, sem hafa mjög stóra annmarka sem rannsóknaraðferð. **Mikilvægt er að skylda framkvæmdaaðila til ratsjarmælinga sem hluta af mati á umhverfisáhrifum framkvæmdanna.** Í matsskýrslunni er einnig sagt að flugumferð fugla verði aðeins mæld við fyrirhugaðar vindmyllur. **Þar sem svæðið er innan marka mikilvægs fuglasvæðis telur Fuglavernd að nauðsynlegt sé að láta mælingar ná talsvert út fyrir sjálft framkvæmdasvæðið** svo unnt sé að meta betur heildartruflunaráhrif á fuglalíf svæðisins. Bent er á að leiðbeiningar Scottish Natural Heritage hafa sætt gagnrýni hér á landi og eru ekki í öllum tilvikum taldar vera fullnægjandi til að meta íslenskt fuglalíf. Nauðsynlegt er að aðlaga rannsóknir hverju rannsóknasvæði fyrir sig og sérkennum þess. Í þessu tilfelli þarf að taka ríkt tilliti til mikilvægis svæðisins fyrir sérlega viðkvæmar tegundir og þarf því að vanda vel til rannsókna á fuglalífi og atferli þeirra fugla sem nýta svæðið. **Brýnt er að Skipulagsstofnun ljúki hið fyrsta, í samstarfi við Náttúrufræðistofnun, við leiðbeiningar um þær kröfur sem gera þarf til rannsókna á áhrifum vindorkuvera á fuglalíf.**

3) Varðandi rannsóknaraðferðir - mófuglar: Í matsskýrslunni er greint frá mögulegum rannsóknaraðferðum til að meta tegundasamsetningu og þéttleika mófugla (sniðtalinngar og punkttalinngar). Hins vegar kemur ekki fram hversu mörg snið eða hversu marga punkta til standi að mæla. **Af þessum sökum er ómögulegt að leggja mat á það hvort fyrirhugaðar rannsóknir séu nægilegar til að lýsa mófuglalífi svæðisins.** Því miður er alltof algengt hér á landi að rannsóknaráttak vegna mats á umhverfisáhrifum framkvæmda sé of takmarkað til að lýsa fuglalífi á ásættanlegan hátt. Þar á meðal næst sjaldan að fanga breytileika í þéttleika og atferli fugla í tíma og rúmi, svo sem á milli ára. Brýnt er að endurtaka ekki gömul mistök og gera skýra kröfu um lágmarksfjölda snið- og/eða punktmælinga, sem útfært yrði í samráði við sérfræðinga sem hafa engra hagsmuna að gæta.

4) Varðandi fálka: Nauðsynlegt er að gefa fálkum sérstakan gaum við rannsóknir vegna umhverfismats vindorkuvers á Þorvaldsstöðum. Fálkar nota stór óðul og fara víða, en miðað við fyrirbyggjandi gögn frá Náttúrufræðistofnun geta fálkar borið meðalstóra til stóra bráð um 35 km heim í hreiður. Ef áhrifasvæði vindorkuversins gagnvart fálkum er skilgreint sem svæði sem nær 35 km radíus frá framkvæmdasvæðinu, þá er að finna 18 fálkaóðul innan áhrifasvæðis vindorkuversins á Þorvaldsstöðum, skv. upplýsingum frá Náttúrufræðistofnun. Hrun hefur orðið í stofni fálka síðustu ár⁶ og í endurskoðuðum valista fugla sem gerður verður opinber í lok mars á þessu ári verður fálki skilgreindur sem tegund í hættu (Endangered). Sem lið í umhverfismati verður að gera þá kröfu að ábúð á þessum 18 fálkasetrum verði rannsökuð. Ef svo fari að vindorkuverið verði reist verður að vakta þessa ábúð allan rekstrartíma versins. Einnig verður að rannsaka veiðisókn og veiðisvæði fálka á öllu ofangreindu áhrifasvæði versins. Til þess þarf að setja senditæki á fálka.

Að lokum vill Fuglavernd ítreka andstöðu sína við fyrirhugaðar framkvæmdir og nauðsyn þess að vanda sérlega vel til verka í mati á umhverfisáhrifum í ljósi þess að **a)** vindorkuverið er fyrirhugað innan marka alþjóðlega mikilvægs fuglasvæðis, **b)** að þar megi finna tegundir sem eru sérlega líklegar til áflugs vegna líkamsbyggingar og fluglags, **c)** hátt hlutfall Íslandsstofns himbrima gæti orðið fyrir neikvæðum áhrifum og **d)** vindorkuverið gæti haft neikvæð áhrif á stofn fálka, sem er í útrýmingarhættu hérlandis eftir sérlega slæmt gengi undanfarin ár.

Með góðum kveðjum f.h. stjórnar Fuglaverndar,
Menja von Schmalensee, formaður
Hólmfríður Arnardóttir, framkvæmdastjóri

⁶ <https://www.ni.is/is/frettir/2024/08/mikil-faekkun-falka>